

Utmaningsrätt i Höganäs

**Vänsterpartiet Höganäs
2012**

Allmänt om utmaningsrätt

Utmaningsrätt, även kallad utmanarrätt, innebär att den som vill driva någon kommunal verksamhet på entreprenad kan utmana kommunen om driften av verksamheten. Kommunen avgör själv vilka verksamheter som ska kunna utmanas. I de kommuner som infört utmaningsrätt kan inte myndighetsutövning, strategiska ledningsfunktioner eller vad som enligt lag eller förordning måste utföras av kommunen med egen personal utmanas.

Syftet med utmaningsrätten sägs vara att kommunens verksamheter ska prövas kostnads- och kvalitetsmässigt.

När en verksamhet blivit utmanad ska berörd nämnd besluta om utmaningen antas eller inte. I Höganäs måste nämnden motivera sitt beslut om utmaningen avslås. Kommunstyrelsen kan sedan, om den inte tycker att motiveringen duger, återremittera ärendet till nämnden. Det är berörd nämnd som beslutar om utmaningen ska antas eller ej. Om utmaningen antas så startar en offentlig upphandling. Det är alltså inte säkert att den som lämnat in utmaningen får driva den utmanade verksamheten.

Enligt Svenskt Näringsliv har 38 kommuner och ett landsting infört utmaningsrätt: Kungsbacka (2003), Örkelljunga (2005), Enköping (2007), Hörby (2007), Sollentuna (2007), Solna (2007), Stockholm (2007), Täby (2007), Uppsala (2007), Halmstad (2008), Håbo (2008), Kungälv (2008), Linköping (2008), Munkedal (2008), Uddevalla (2008), Vetlanda (2008), Örebro (2008), Härnösand (2009), Järfälla (2009), Laholm (2009), Skara (2009), Värmdö (2009), Ängelholm (2009), Österåker (2009), Bengtsfors (2010), Höganäs (2010), Kristianstad (2010), Lerum (2010), Markaryd (2010), Mora (2010), Mullsjö (2010), Ragunda (2010), Sävsjö (2010), Växjö (2010), Älmhult (2010), Alingsås (2011), Heby (2011) och Upplands Väsby (2011) och Stockholms Läns Landsting (2007).

Det rödgrönt styrda Gotland avskaffade utmaningsrätten vid årsskiftet 2010/2011.

Utmaningsrätten i Höganäs

I Höganäs kommun infördes utmaningsrätten i mars 2010. Höganäs var då, som nu, styrd av en högerallians bestående Centerpartiet, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Moderaterna. Sedan valet 2010 ser mandatfördelningen ut så här: Moderaterna 19, Socialdemokraterna 7, Folkpartiet 4, Miljöpartiet 3, Centerpartiet 2, Kristdemokraterna 2, Sverigedemokraterna 2, SPI- Sveriges Pensionärers Intresseparti 1 och Vänsterpartiet 1.

Bakgrunden till införandet av utmaningsrätten är att nämnderna i Höganäs tidigare hade ett krav på sig att ge förslag på tre verksamheter inom nämndens område som kunde läggas ut på entreprenad. Detta visade inte nämnderna något större intresse för. För att sätta fart på privatiseringarna infördes då utmaningsrätten. Det moderata kommunalrådet Péter Kovács sa: ”Jag tycker 50 procent kommunal verksamhet och 50 procent privat i det kommunala utbudet är rimligt.”¹

När kommunledningen sedan ansåg att nämnderna alltför lättvindigt avlog utmaningar förändrades regelverket så att berörd nämnd nu måste motivera varför de avslår en utmaning. Om kommunstyrelsen inte är nöjd med motiveringen kan de återremittera ärendet. Det ska dock vara berörd nämnd som avgör om en utmaning antas eller ej.²

---

¹ ”Privata företag kan få utmana kommunen”, Helsingborgs Dagblad 2010-02-05, <http://hd.se/hoganas/2010/02/05/privata-foretag-kan-fa-utmana>

² ”Nobbad utmaning måste motiveras”, Helsingborgs Dagblad 2010-10-15, <http://hd.se/hoganas/2010/10/15/avslagen-utmaning-ska-kunna>

Sedan utmaningsrättens införande i Höganäs har följande verksamheter utmanats: Språkförskolan (2010) telefonitjänster (2010), hemvård (2010), Vikhaga vårdboende (2010), Ljunghaga demenscentrum (2010), Vikhaga vårdboende och restaurang (2011), all förekommande lokalvård/städning (2011), vikariepool till förskola och skola (2011), organisation av korttidsvikarier och drift av vikariepool för Barnomsorg/Skola/Vård o Omsorg/LSS/Kök (2011), Höganäs Sportcentrum (2011), kommunala utbildningsverksamhet samt gymnasieutbildningen i Höganäs (2011), IT-driften (2012)

Av dessa utmaningar har två antagits: städverksamheten och Vikhaga vårdboende.

Exempel på utmaningar

Kullagymnasiet

I Höganäs finns en gymnasieskola – Kullagymnasiet. Kullagymnasiet har haft problem med sjunkande elevunderlag. Många elever söker sig till Helsingborg, där det finns många friskolor. Till och med borgerliga politiker i Helsingborg har pratat om överetablering av friskolor. Glädjande nog har den negativa trenden för Kullagymnasiet brutits, men skolans framtid kan nog inte ses som säkrad.

Redan den 3 maj 2010 kunde vi i Helsingborgs Dagblad läsa att moderaterna diskuterade en privatisering av hela eller delar av Kullagymnasiet. Kommunalråd Péter Kovács (M) sa: ”Men jag har redan blivit kontaktad av privata intressenter och jag tror att en formell utmaning om ta över verksamheten på Kullagymnasiet kan komma inom kort. Vilka det är som är intresserade vill jag inte säga.”³

I maj 2011 lämnade Lernia in en utmaning på Kullagymnasiet, den grundläggande vuxenutbildningen, den gymnasiala vuxenutbildningen samt svenska för invandrare (SFI). Så här sa Mikael Andersson, Lernias presschef: ”Nu har vi lagt en utmaning och sedan är vi öppna att diskutera med kommunen om och hur de vill gå vidare i detalj. Vi kan tänka oss exempelvis en entreprenad eller en ren friskola. Vi driver till exempel i dag gymnasieverksamheten i Kävlinge på entreprenad.”

När en kommuns enda gymnasieskola utmanas och alltså hotas av privatisering väcker det givetvis stor uppmärksamhet. Det var glädjande och uppmuntrande för oss att vår representant i fullmäktige, Inger Nilsson, fick föra oppositionens talan i den tidningsartikel där nyheten om utmaningen av Kullagymnasiet släpptes. Kommunalrådet Péter Kovács retade upp en hel del med sitt uttalande: ”Jag tycker att utmaningen verkar spännande och kan ge lyckliga effekter. Jag tror personligen att ett affärsdrivande företag kan göra skolan mer effektiv.”⁴

Utmaningen lämnades in i slutet av vårterminen 2010 när lärarna hade fullt upp inför terminsavslutningen. En konsult, som arbetat för Kommunförbundet Skåne, fick i uppdrag att utreda konsekvenserna av privat drift. Utredningen gjordes över sommaren. Trots detta kunde motstånd organiseras. Vänsterpartiet engagerade sig genom att skriva insändare och starta en Facebookgrupp kallad Vi gillar Kullagymnasiet.

Kullagymnasiets lärare engagerade sig för sin skola. De bjöd in representanter från oppositionen (MP, S, V) samt från FP till ett diskussionsmöte. Därefter anordnades ett möte dit även övriga borgerliga partier inbjöds. Ett utprop formulerades där undertecknarna (lärare samt aktiva inom

---

³ ”Kullagymnasiets framtid kan bli privat”, Helsingborgs Dagblad 2010-05-03, <http://hd.se/hoganas/2010/05/03/kullagymnasiets-framtid-kan-bli>

⁴ ”Kullagymnasiet utmanas av Lernia”, Helsingborgs Dagblad 2011-05-24, <http://hd.se/hoganas/2011/05/24/kullagymnasiet-utmanas-av-lernia>

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet) krävde ett offentligt möte om Kullagymnasiets framtid. Moderaterna ville inte ha något offentligt möte innan konsultens utredning var färdig. De borgerliga partierna drev också linjen att frågan inte handlade om huruvida skolan skulle drivas i privat eller kommunal regi, utan om vi skulle ha en gymnasieskola i Höganäs kommun eller inte.

Lärarna tog då saken i egna händer och arrangerade en paneldebatt den 25 augusti 2011. Lernias utmaning avslogs sedan av en enig utbildningsnämnd. Men beslutet motiverades med att skollagen begränsade Lernias möjligheter att ta över driften. De saknade nämligen tillstånd från Skolinspektionen att driva gymnasieundervisning i Höganäs kommun. Kullagymnasiets framtid är inte säkrad. Skolan hade stått starkare om vi uppnått politisk enighet om att vi vill ha en kommunal gymnasieskola i Höganäs kommun. Detta står i dagsläget endast Vänsterpartiet och Socialdemokraterna klart och tydligt för.

Städverksamheten

När lokalvården skulle läggas ut på entreprenad valde kommunledningen denna modell: 30 procent låg redan ute på entreprenad, kommunen själv skulle tillåtas att lägga anbud på hälften av lokalvården och resterande 20 procent skulle endast privata aktörer få lägga anbud på. Själva upphandlingsprocessen kostade kommunen en hel del. Ett nytt kontrollsystem för att kunna mäta upp städytorna kostade 120 000 kronor och en konsult anlätades för nästan 20 000 kronor. Upphandlingen visade sedan att kommunen lade det billigaste anbudet på lokalvården. Fastighetschef Jarmo Nieminen konstaterade att kunde bero på att kommunen städar utan vinstintresse. När sedan kommunalråd Péter Kovács fick frågan ”Är inte slutsatsen att det är billigast för skattebetalarna om kommunen behåller all städning?”⁵ gav han följande dunkla svar: ”Nej, det tror jag inte. Det är först nu som man har börjat räkna på saker och ting, som man tvingas göra när man ska lämna ett anbud. Innan kan man säga att man bara har städat.”⁶ Kommunal var kritiska. Sektionsordförande Lene Pedersen sa: ”Kommunal yrkade på att kommunen skulle få vara med och buda på allt, men det fick vi avslag på. Vi ser inte med blida ögon på det, men det är inte så mycket att göra åt. Det var ett politiskt beslut.”⁷

Vårdboenden för äldre

Kring äldreomsorgen i Höganäs har det varit turbulent. Attendo lämnade 2010 in en utmaning om att ta över driften av vårdboendena Vikhaga och Ljunghaga. De anställda protesterade genom namnlistor. Kommunal uppmanade de anställda att göra motstånd. En enig socialnämnd sa sedan nej till Attendos utmaning. Motiveringen för demensboendet Ljunghaga var att verksamheten ”är så specifik och dessutom kommunövergripande.” Utmaningen av Vikhaga tackade man nej till eftersom personalen behövde arbetsro efter en påfrestande tid på grund av ombyggnation. Attendo återkom med en ny utmaning 2011. Denna gång tackade nämnden ja till utmaningen och en upphandling startades. Nio anbud lämnades in och företaget Victum vann upphandlingen. Attendo överklagade upphandlingen och fick rätt. Mot socialnämndens vilja kommer alltså Attendo ta över driften av Vikhaga. I Höganäs driver Attendo redan vårdboendet Sälgen. På det gjorde de 2011 en vinst på 1,2 miljoner före skatt.⁸ Äldreboendet Revalyckan drivs också privat. Sedan 2006 har drygt tre miljoner kronor delats ut i

---

⁵ ”Kommunens städning billigast”, Helsingborgs Dagblad 2012-09-03, <http://hd.se/hoganas/2012/09/02/kommunens-stadning-billigast>

⁶ Ibid.

⁷ ”Privatiserat städ en dålig affär”, Kommunalarbetaren 2012-09-05, <http://www.ka.se/index.cfm?c=102839>

⁸ ”Vårdföretag gör miljonvinst på att driva Sälgen”, Helsingborgs Dagblad 2012-06-29, <http://hd.se/hoganas/2012/06/29/vardforetag-gor-miljonvinst-pa-att>

aktieutdelning till ägaren.⁹ Ett nytt vårdboende ska byggas med inflyttning tidigast 2015. Även det ska läggas ut på entreprenad. Tre äldreboenden drivs i kommunal regi.

Vänsterpartiets arbete mot utmaningsrätten

Ända sedan utmaningsrättens införande 2010 har den varit en prioriterad fråga för Vänsterpartiet. Vi försökte driva den hårt i valrörelsen, bland annat genom att skriva insändare. Av förklarliga skäl ville dock inte högerpartierna göra utmaningsrätt och privatiseringar till någon valfråga. Utöver insändare har vi tagit upp frågan i motioner och interpellationer i kommunfullmäktige. Vi har bland annat argumenterat utifrån att privatiseringar får negativa konsekvenser för demokratin: meddelarfriheten försvinner eller försvagas, offentlighetsprincipen försvinner och vi styr inte längre över verksamheterna genom våra valda ombud. I en interpellation frågade vi vad utmaningsrätten kostar Höganäs kommun. Kommunalrådet svarade att varje utmaning gissningsvis kostar 20 000 – 100 000 kronor. Den uppgiften, både beloppet och att de bara kan gissa, har vi sedan kunnat använda i vår argumentation.

Vi har också delat ut flygblad, både egna och material som tagits fram i samband med partiets gemensamma kampanjer. Privatiseringarna och utmaningsrätten har också varit en av huvudparollerna under 1 maj-firandena 2011 och 2012. I Höganäs har Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen gemensamt 1 maj-firande.

En brist i vårt arbete är att vi inte lyckats skapa tillräckligt stor opinion i frågan och att vi inte nått ut på arbetsplatser tillräckligt bra. Det borde vara möjligt att skapa en bredare allians mot privatiseringar och engagera människor som inte är partipolitiskt aktiva. I arbetet mot utmaningsrätten borde även en del som inte är motståndare mot alla privatiseringar kunna delta.

Vi tror att Vänsterpartiets arbete för en välfärd utan kommersiella intressen skulle stärkas avsevärt om varje partiförening i sin kommun klart och tydligt arbetade för att förhindra och försvåra privatiseringar och för att minska skadeverkningarna av privatiseringar. För att kunna göra detta måste vi behärska frågor kring upphandlingar. Vi måste också ha en politik som visar vad vi vill med vår gemensamma välfärd, hur vi vill förbättra kvaliteten och öka de anställdas och brukarnas inflytande. Detta kan inte varje partiförening göra på egen hand utan vi behöver stöd uppifrån och från varandra. För det opinionsbildande arbetet bör vi årligen ta fram uppgifter om hur stora vinster privatiserade verksamheter gör. Vi bör arbeta för att skapa bredast möjliga opinion för en välfärd fri från kommersiella intressen och mot privatiseringar och utmaningsrätt.

Källor

http://www.svensktnaringsliv.se/fragor/foretagsklimat/verktyg/utmaningsratt_42966.html

<http://utmaningsservice.se>

<http://hoganas.vansterpartiet.se>

<http://www.hoganas.se/>

---

⁹ "Miljonvinst för Revalyckan", Helsingborgs Dagblad 2012-08-14, <http://hd.se/hoganas/2012/08/14/miljonvinst-for-revalyckan>